

phiếm luận

Đáp lời kêu gọi của ban biên tập LT, tôi có viết vài bài lếu láo, và đã làm phật ý một vài AH, nên tạm nghỉ một thời gian để nghiên ngẫm câu "tục ngữ" của Mỹ: "IF YOU CAN NOT SAY SOMETHING GOOD ABOUT SOMEBODY, DO NOT SAY ANYTHING" (nếu bạn không có gì để nói tốt về người khác thì không nên nói gì cả).

Nhưng bản tính vốn thích viết bậy, cho nên hồi còn đi học, có ông bạn cùng lớp đã trêu: "Tăng là vị chân tu mà... tay thì không tu!" vì hay táy máy viết lách, đôi khi tiểu lâm tục tĩu!

Sách Pháp đã có câu: "On a beau chasser le naturel, il revient au galop" (dùng hoài công đuổi tính trời cho đi, nó sẽ trở lại như ngựa phi). Vậy thì về thứ hai (do not say anything) đã không theo nổi thì ta áp dụng về thứ nhất (say something good about somebody).

Xem thì đơn giản mà khó ra phết. Viết xong, đọc lại, thì lại trật đường rầy nổi!

Chán quá! Thôi thì tạm gác các chuyện cao siêu, như lập hội hè, nghiên cứu kỹ thuật... ta nói chuyện phiếm, chắc ít mất lòng ai. Nhân một AH vừa ở Cali về, có cho biết: "Có một số anh em nói ý kiến của anh vừa qua có tính cách "negative" (dịch nôm là "phá đám", người ta đang muốn bàn vô mà mình bàn ra, người ta đang muốn đi tới thì ta lại đòi stop, nói rộng ra là không xây dựng, kỳ đà cản mũi).

Có thể nhận xét ấy rất đúng! Suy cho kỹ, thì ở đời, có đôi khi không làm lại hay hơn làm: "negative" lại hay hơn "positive". Ví dụ, gần đây nhất, là hành động negative của các ứng cử viên tổng thống của đảng Dân Chủ Mỹ.

1988

Ứng cử viên Gary Hart đang lên như diều gặp gió thì lại bỏ phu nhân ở nhà đi lèo tèo với cô Donna Rice, bị các nhà báo bao vây, cho lên mặt báo những câu châm biếm loại "hỏi nhỏ mẹ ông (Gary Hart) đã

nói là, sau ông lớn lên sẽ thích... ăn cơm (RICE)" và từ đó phải bỏ cuộc, nhường cho thống đốc Dukakis. Nếu ông dùng táy máy, thì đâu đến nổi!

1992

Ứng cử viên Bill Clinton đang được lòng người da màu thì bị cho lên mặt báo là đã 9 lần đi đánh "gôn" ở một hội không cho người da đen gia nhập. Hoàng quá ông ta rồi rít xin lỗi: "Tôi lỗ đại, vì ham đánh "gôn" quá mà thiếu suy nghĩ. Tôi thề sẽ không đánh ở đó nữa cho đến khi họ nhận người da màu vào hội." Hồi thì đã quá muộn rồi, lời đuổi thiên kỳ thì ra rồi. Giá ông đừng đánh "gôn" có hơn không. Không hay hơn có, negative hay hơn positive.

Thật ra "lý sự cùn" mà chơi, chứ ở đời, biết đâu là đúng, biết đâu sai! Đôi khi sai chỗ này mà đúng ở chỗ kia, đúng ở lúc này mà lại sai lúc nọ. Đúng hay sai thật ra khó mà biết được! Vì vậy mà tôi mong rằng ta đừng vì nó mà bỏ mất tình AH!

Hồi còn đi học ở Huế, nghi hè, tôi về quê, có những bữa cơm có ông già và các anh lớn tôi bàn chuyện đời, đôi khi pha cả tiểu lâm cho vui nhộn. Tôi lắng nghe và học được nhiều lắm. Phương chi ông già gốc Nho giáo 100%, mấy anh lớn thì gốc Nho mà theo Tây học, nên câu chuyện thật súc tích.

Một hôm, tôi nhớ ông anh tôi hỏi khó tôi: "Cứ mỗi tuần hay hai tuần gì đó, thầy giáo hay viết lên bảng đen một câu cách ngôn của ta hay của Pháp, em thấy câu nào hay nhất?" Bị hỏi bất thần, tôi gắng ôn lại các câu loại "Pierre qui roule n'amasse pas mousse" (đã lăn hoài thì không giữ được rêu, ngụ ý nói rằng chàng rằng việc này qua việc khác, không làm việc gì bền bỉ, thì không thu hoạch được gì), rồi bí quá, phải học lóm câu... ba phải: "Em thấy câu nào cũng hay cả!" Anh tôi cười và nói: "Cũng đúng. Nhưng theo anh, câu "Il faut savoir distinguer le bien du mal" là ý nghĩa nhất. Em nên suy nghĩ thêm."

Càng lớn lên, tôi càng thấy câu ấy thật cao siêu: PHẢI, TRÁI, TỐT, XẤU, ĐÚNG, SAI là cả một nền tảng cho hành động của ta được tốt. Khó mà phân biệt đâu là phải, đâu là trái.

Đức Khổng Tử thường dạy học trò theo lối "thực tập". Thầy hỏi: "Nếu ta có lỗi, cha ta răn dạy ta, đôi khi đánh đòn. Vậy ta đứng lại để cha ta đánh, hay chạy đi?"

Trò 1: "Phải đứng lại cho cha đánh mới phải đạo làm con."

Trò 2: "Nếu cha tôi đánh bằng tay hay bằng roi,

thì tôi đứng lại chịu đòn. Còn nếu cha tôi cầm dao hay cây lớn có thể làm tôi bị thương hay chết, thì tôi chạy, không lỡ cha tôi giận đánh tôi chết, thì có phải làm cho cha bị tù tội chẳng!"

Đó là làm sao cho phải ở đời không phải đơn giản!

Nếu chẳng may Đức Khổng Tử còn sống, ở nước Hoa Kỳ này, mà hỏi trẻ con, nó sẽ trả lời ngay: "Sức mấy mà daddy đánh đòn tôi được! Ông vừa mới gọi roi lên, là tôi bấm số 911, cảnh sát đến công tay ông về tội child abuse ngay!"

Cách đây không lâu, một em học sinh VN, khi tập thể dục, cô giáo thấy bầm tím cả thân mình, mới hỏi nguyên do. Em lúng túng tìm cho ra chữ để dịch "cạo gió", thì cô giáo sinh nghi, kêu cảnh sát. Cảnh sát đến hỏi thăm sức khỏe hai ông bà già em học sinh, mới mới có người giải thích được tục lệ VN cạo gió để chữa bệnh.

Đọc truyện Tam Quốc Chí, có đoạn nói về người hỏi Gia Cát Khổng Minh về bộ hình luật mới ban hành cho nước Tây Thục: "Quân sư chắc đã nhận thấy bộ luật đó quá nghiêm khắc mà sao không sửa đổi? Thời Hán Cao Tổ, Tiêu Hà đặt ra bộ luật khoan hồng mà an được dân!" Gia Cát quân sư liền nói: "Các người biết một mà không biết hai. Các người còn nhớ là trước khi Hán Cao Tổ lên ngôi, muôn dân đang quần quai dưới sự cai trị ác ôn của bạo chúa Tần Thủy Hoàng, dân tình ngày đêm nơm nớp lo sợ, nên Tiêu Hà mới ra bộ luật khoan hồng để an lòng dân. Nay trước khi Chúa công ta lên ngôi ở Tây Thục, Lưu Chương là người nhu nhược, quân tướng lộng hành, người dân coi thường phép nước, vậy cho nên Chúa công ta mới ra đạo luật khắt khe, để trên dưới phải tuân theo, mới có tôn ti trật tự." Tất cả đều cho là cao kiến. Đó là vấn đề khi đúng khi sai. Nhân đọc báo Mỹ, thấy có bài nói về Đạo Khổng đã giúp cho các nước đang lên ở Á Đông như Nhật, Đại Hàn, Hồng Kong, Đài Loan, Singapore, gọi chung là Ngũ Long, tiến triển mạnh về kinh tế và kỹ nghệ. Lập luận có vẻ lạ đời, phương chi về đạo Khổng, tôi nghe thì nhiều mà biết thì không bao nhiêu, nên chỉ hiểu mang máng rằng:

NHÂN, NGHĨA, LỄ, TRÍ, TÍN" là những đức tính làm cho người làm công cùng các chủ hãng kinh doanh đạt được một nền tảng quản trị vững chắc, có lợi, và một xã hội an toàn, một môi trường rất tốt cho sản xuất và thương mại.

Trước nay tôi vẫn yên trí là thuyết Khổng Mạnh

xưa rồi, không hợp thời nữa! Ai ngờ là còn xài được. Vậy cho nên tưởng sai mà hóa đúng.

Bài báo ấy lại đưa ra một vài trường hợp điển hình để dẫn giải:

1. Hãng General Motors đang bị lỗ lã hàng năm hàng tỉ đô la, phải đóng cửa nhiều nhà máy, nhân viên thái ra ăn lương thất nghiệp dài dài, vậy mà vị chủ tịch giám đốc vẫn lên lương cho mình một cách... vô liêm sỉ (gần hai triệu đô la một năm) mà kẻ sĩ của Khổng Mạnh không bao giờ làm. Như vị chủ tịch tổng giám đốc của hãng Honda Motors xe bán rất chạy, đang lập thêm xưởng khắp nơi, mà vẫn giữ mức lương khiêm nhượng là 30 vạn đô la một năm. Sau bài báo đó, tôi thấy hãng GM thông tri là vị CTTGD của họ mấy năm trước lương gần 1.9 triệu, năm nay chỉ còn 1 triệu một năm.

2. Một người Mỹ (tôi quên mất tên) có lập một thuyết làm sao để tăng phẩm chất sản phẩm mà không tăng giá thành rất hay. Khi ông ta trình bày với các hãng lớn ở Mỹ, như các hãng sản xuất xe hơi, thì họ đều bĩu môi khinh bỉ, cho là không thực tế: "Làm đồ tốt quá, người ta xài bền, thì còn ai mua đồ mới nữa!" Anh ta nản quá, mới qua thuyết các ông điều khiển các hãng sản xuất lớn của Nhật, thì họ vồn vã chớp lấy, hậu đãi ông ta và áp dụng ngay vào kỹ nghệ. Kết quả là hàng Nhật đã cạnh tranh với hàng Mỹ khắp nơi và ngay trên đất Mỹ. Quan niệm lấy thịt đè người, tốn tiền quảng cáo lếu láo đã thua thiệt đối với quan niệm Khổng Mạnh lấy chú TÍN giữa người bán và người mua mà đãi nhau.

Nói đến lấy THÀNH TÍN LỄ NGHĨA làm căn bản cho sự giao dịch giữa chủ và nhân công, giữa người bán và người mua, họ cũng nói đến vụ thành công vượt bực của nhà tỉ phú Mỹ vừa mới tạ thế sau khi nhận sự khen thưởng của tổng thống Bush thân hành đến tận Arkansas để tự tay trao: Sam Walton, người sáng lập ra các tiệm Wal Mart.

Ông này tổ chức công việc giống như đại gia đình, cho nhân viên tham gia vào lợi tức của hãng, khuyến khích nhân viên xem việc của Wal Mart giống như việc nhà của mình, khách hàng phải luôn luôn được xem trọng. Một bà khách hàng được phỏng vấn, nói: "Tôi chỉ đi mua Wal Mart, vì ở đó, tôi thấy như ở nhà tôi. Mỗi lần tôi hỏi gì thì nhân viên vồn vã đi tìm lấy cho tôi, chứ không phải đứng xa mà chỉ, bắt tôi chờ đợi mà tìm vẫn không ra, rồi nói hết rồi!"

Sau đó, những giai thoại về ông Sam: Khi báo

Forbes đăng ông lên hàng đầu của các người giàu nhất nước Mỹ, thì ông ta nổi giận: "Tôi mà tóm được người đăng danh sách đó, tôi sẽ... đá dít vài cái cho chừa". Lần sau, báo Forbes đã đưa ông xuống hàng thứ 8, vì ông đã chia gia tài cho vợ và ba cậu con trai (cậu Rob nay đã chính thức thay ông giữ quản trị cơ nghiệp). Ông Sam sống rất đơn giản với gia tài đồ sộ và lợi tức thường niên trên 8 tỉ đô. Ở thì ở loại condominium là nhà chung cư. Mỗi sáng, lúc ba, bốn giờ, lái cái pick up truck (xe thùng thực dụng) đi ăn sáng với donut, lại mua một xe donut để về cho nhân viên làm việc sớm điểm tâm. Ông nói tôi phải làm lúc sớm mới có thì giờ, sau đó thì phone kêu tới tập!

Người viết cũng đã là nhân chứng của cách đối xử nhân viên Wal Mart đối với khách hàng: "Thường thường tôi ngại mua đồ rồi mà trả lại. Một hôm tôi mua lầm một món hàng ở Wal Mart, đem đến trả lại. Nhân viên phụ trách làm rất mau, không hỏi han gì,

cũng không nói là có mua hàng khác hay không, mà xem việc ấy như là việc thường tình. Tôi nhận thấy thái độ đặc biệt của các người bán hàng ở đó."

Bài báo kết luận là khi tìm hiểu tại sao ông Sam không ở nhà cao cửa rộng, đi xe loại đắt tiền, thì khám phá ra là những người lợi tức hàng năm khoảng triệu đô như luật sư, bác sĩ, chủ xí nghiệp nhỏ mới ở nhà cao, đi xe loại đắt tiền, còn khi lợi tức hàng năm lên đến bạc tỉ như ông Sam, thì cái thích thú của họ là làm sao gia tăng lợi tức của công việc của họ mà không nghĩ đến thị hiếu tầm thường.

Đọc xong bài báo nói về Sam Walton, tôi có một mong ước là: "Nước Mỹ và VN ta có phúc, nếu được những người lèo lái vận mệnh quốc gia vui trong việc trị quốc an dân mà không vui trong việc phô trương nhà cao cửa rộng, đi xe Mercedes hay Cadillac!"

Mong vậy thay!

PHAN ĐÌNH TẮNG

PHÂN ƯU

Được tin **AH BẠCH VĂN CHỤ**

đã mất phần ngày 8 tháng 6 năm 1993
(nhằm ngày 19 tháng 4 năm Quý Dậu)
tại Fountain Valley Regional Hospital, California
hưởng thọ 83 tuổi

Xin thành kính phân ưu cùng tang quyến
và nguyện cầu Anh hồn Ái Hữu sớm tiêu diêu miền Cực lạc.

Ái Hữu Công Chánh

Trân trọng kính tin:

- * BPT đã thông báo cho một số AH miền Nam Cali đến phúng điếu và dự lễ An táng, và đã phân ưu trên nhật báo Người Việt số 2744 ngày 11 tháng 6 năm 1993.
- * BPT cũng đã thành lập được Quỹ Phân ưu địa phương, nhưng đến nay Quỹ đã cạn nên thỉnh cầu quý AH tiếp tục ghi danh và đóng góp tiếp.